

Обставини справи

Справа стосувалася накладення на судового чиновника дисциплінарного стягнення (переведення), рішення про що було ухвалене Радою суддів і прокурорів у зв'язку із заявами та критикою, які він висловив у ЗМІ, щодо деяких резонансних судових справ. На той час заявник також був головою «Ярсави» – асоціації суддів та прокурорів.

Заявник у справі, О. Ф. Е., – громадянин Туреччини, народився в 1967 році та проживає в м. Анкарі (Туреччина). На той час він був судовим чиновником, а також головою «Ярсави» – асоціації суддів і прокурорів. Заявник розпочав свою судову кар'єру в 1989 році. У 1998 році він був призначений прокурором Касаційного суду. У 2011 році став суддею в м. Стамбулі.

13 червня 2012 року, коли заявник перебував на посаді судового чиновника першого класу, рішенням другої палати Вищої ради суддів і прокурорів (ВРСП) на нього було накладено дисциплінарне стягнення – переведення на посаду в м. Чанкири – у зв'язку із заявами та критикою, зокрема щодо резонансних справ, у ЗМІ. Палата дійшла висновку, що своїми висловлюваннями заявник підрвав честь та гідність професії і втратив особисту гідність та повагу.

Заявник оскаржив це рішення, але накладене дисциплінарне стягнення було підтримане на пленарному засіданні ВРСП, яка, крім того, зняла деякі звинувачення щодо заявника. Після того як рішення про накладення дисциплінарного стягнення набрало законної сили, заявника було переведено на нову посаду.

15 квітня 2015 року, після набрання чинності Законом № 6572, ВРСП переглянула рішення про дисциплінарне стягнення стосовно заявника і вирішила замінити його доганою, але без внесення змін до обсягу звинувачень проти нього.

Посилаючись на статтю 6 Конвенції, заявник скаржився, зокрема, на застосоване дисциплінарне стягнення, стверджуючи, що він не мав права доступу до суду, оскільки не було можливості судового перегляду дисциплінарної процедури. Заявник також стверджував, що його право за статтею 8 Конвенції було порушене у зв'язку з використанням інформації, отриманої від перехоплених телефонних дзвінків, і що його право за статтею 10 Конвенції також не було захищено.

Оцінка Суду

Стаття 6 Конвенції (право на справедливий суд)

Застосовність цивільного аспекту статті 6 Конвенції

Відповідно до усталеної практики в рішенні ЄСПЛ у справі *Vilho Eskelinen and Others* спори між державою та державними службовцями в принципі належали до сфери цивільного аспекту статті 6 Конвенції, якщо не виконані такі дві умови: по-перше, держава у

своєму національному законодавстві повинна прямо виключити доступ до суду для відповідної посади або категорії працівників; по-друге, виключення повинно бути виправдане об'єктивними причинами в інтересах держави.

Щодо першої умови ЄСПЛ зазначив, що згідно із законом Туреччини, починаючи з конституційної реформи 2010 року, існувало право оскарження санкції у вигляді звільнення, накладеної ВРСП.

Що стосується другої умови, то наприкінці розгляду відповідного дисциплінарного провадження заявник був покараний ВРСП за заяви, зроблені ним у ЗМІ. Отже, предметом спору було, по суті, те, чи були ці заяви сумісними з обов'язком заявника проявляти стриманість, ураховуючи його посаду на той час. Слід визнати, що це питання вимагало зважування балансу різних зацікавлених інтересів. Однак, ураховуючи причини, наведені в рішеннях ВРСП, ЄСПЛ не визначив жодного аспекту предмету спору, який міг би зумовити «об'єктивні підстави в інтересах держави» у значенні рішення ЄСПЛ у справі *Vilho Eskelinen and Others* або підстави, пов'язані зі здійсненням державної влади. Крім того, особливе поєднання довіри та лояльності, що є вимогою для державних службовців, та незалежність судової влади не можуть бути легко узгодженими, оскільки представники судової влади користуються конкретними гарантіями, які вважаються необхідними для здійснення судової влади, і вони були зобов'язані, серед іншого, переглядати акти Уряду. Складний характер трудових відносин між членами судової влади та держави вимагав, щоб судова влада була достатньо віддалена від інших гілок влади в державі для того, щоб її члени могли ухвалювати рішення, які більшою мірою обґрунтовувалися вимогами закону і справедливості, без побоювань та користі.

ЄСПЛ вважав, що Уряд не зміг продемонструвати, що виключення доступу до суду було виправданим підставами в інтересах держави або що предмет спору був пов'язаний з реалізацією державної влади чи викликаний «особливим зв'язком довіри та лояльності» між заявником та державою як роботодавцем. З урахуванням особливого статусу членів судових професій та важливості судового перегляду дисциплінарних проваджень щодо них, не можна стверджувати, що особливі зв'язки довіри між державою та заявником виправдовували виключення прав, передбачених Конвенцією. Таким чином, пункт 1 статті 6 Конвенції застосовувався у світлі другої умови тесту відповідно до рішення ЄСПЛ у справі *Vilho Eskelinen and Others*.

Порушення права доступу до суду

По-перше, ВРСП була несудовим органом. По-друге, хоча заявник зазнав дуже жорстких санкцій, важко було стверджувати, що провадження у Другій палаті ВРСП відповідало вимогам процесуальних гарантій, передбачених статтею 6 Конвенції: фактично мали місце письмові провадження і було надано дуже мало гарантій для відповідного судді / прокурора. У зв'язку із цим національне законодавство не містило жодних конкретних правил щодо

процедури, якої слід дотримуватися, щодо гарантій, що надаються суддям та прокурорам перед ВРСП, або щодо порядку прийняття чи оцінки доказів. Крім того, Друга палата ВРСП не проводила засідань, не викликала та не заслуховувала свідків. Зрештою, рішення, ухвалені цією палатою, містили лише елементарні міркування без наведення причин ухвалення нею такого рішення.

Крім того, рішення Другої палати ВРСП, яка розглядала дисциплінарні справи, можуть бути оскаржені в апеляційному порядку на пленарному засіданні Асамблеї (the Plenary Assembly). Однак не було доказів того, що це забезпечувало гарантії судового перегляду. Попередній висновок щодо відсутності процесуальних гарантій перед Другою палатою також був дійсним і для розгляду на пленарному засіданні Асамблеї. Отже, ні Друга палата, ні Асамблея ВРСП не можуть бути визначені як «судовий орган» у значенні пункту 1 статті 6 Конвенції. Також судовий розгляд не підлягав подальшому контролю з боку судового органу з повною юрисдикцією та наданням гарантій пункту 1 статті 6 Конвенції і Уряд не висунув жодних підстав, які могли б виправдати виключення відповідного дисциплінарного стягнення зі сфери судового перегляду.

Тому оскаржувана санкція, накладена на заявника компетентним дисциплінарним органом, не переглядалась іншим органом, що здійснює судові функції, або звичайним судом, тобто держава-відповідач порушила саму суть його права на доступ до суду. Відповідно, мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції через порушення принципу того, що справа повинна розглядатися судом, встановленим законом.

Стаття 8 Конвенції (право на повагу до приватного та сімейного життя)

Заявник скаржився на використання записів його телефонних розмов, отриманих під час окремого кримінального розслідування, у дисциплінарному провадженні, порушеному проти нього.

ЄСПЛ у рішенні у справі *Karabeyoğlu v. Turkey* встановив порушення статті 8 Конвенції, зауваживши, що докази перехоплення телефонних розмов, зібрані в межах кримінального провадження, використовувалися для цілей дисциплінарного розслідування і що таке втручання не було «відповідно до закону» у розумінні пункту 2 статті 8 Конвенції.

У цій справі ЄСПЛ дотримувався думки, що Уряд не надав жодного фактичного пояснення чи аргументу, які могли б призвести до будь-якого іншого висновку. Хоча державний прокурор м. Стамбула, відповідальний за розслідування, надіслав заявникові інформаційну записку про припинення кримінального провадження та знищення матеріалів, зібраних під час спостереження, їх копія, безсумнівно, залишилася в розпорядженні судових інспекторів, які використали ці дані в рамках дисциплінарного розслідування щодо заявника. Як зазначалося у справі *Karabeyoğlu* (згаданий вище), використання цих даних не з метою, для якої вони були зібрані, не відповідало національному законодавству. Отже, ЄСПЛ визнав порушення статті 8 Конвенції щодо використання в контексті дисциплінарного

розслідування записів телефонних розмов заявника, отриманих у межах кримінального розслідування.

Стаття 10 Конвенції (свобода вираження поглядів)

Дисциплінарне розслідування та санкція, накладена на заявника, становили втручання у його право на свободу вираження поглядів. Це втручання мало правову основу, а саме згідно зі статтею 68 (2) (а) Закону № 2802, і переслідувало принаймні одну із цілей, визначених Конвенцією як легітимних – підтримка авторитету та неупередженості судової влади.

Посада, яку обіймав заявник. На час подій заявник обіймав посаду працівника прокуратури при Касаційному суді. Такий особливий статус наділяв його ключовою роллю серед судових професій при здійсненні правосуддя, і ця роль поклала на нього обов'язок діяти як гарант особистих прав і свобод людини, верховенства права завдяки своєму внеску в належне функціонування правосуддя, а отже, і до довіри суспільства до цієї системи. Він також був головою асоціації «Ярсава», яка відстоювала інтереси представників судових професій та принцип верховенства права. У зв'язку із цим ЄСПЛ раніше визнав, що коли неурядова організація звертає увагу на питання, що становлять суспільний інтерес, то вона виконує роль громадського наглядача, яка має таке саме значення, як і ЗМІ, а отже, може бути охарактеризована як соціальний «сторожовий пес», що користується таким самим захистом згідно з Конвенцією, що й ЗМІ. Отже, заявник мав не лише право, а й обов'язок як голова цієї законно створеної асоціації, яка продовжувала вільно займатись своєю діяльністю, висловлювати свою думку з питань, що стосуються функціонування системи правосуддя. Навіть якщо такі питання мали політичні наслідки, лише цього було недостатньо, щоб перешкоджати судді зробити заяву із цього питання. Відповідно, заявник був, по-перше, зобов'язаний проявляти розсудливість, притаманну його посаді судді / прокурора, і, по-друге, як голова асоціації суддів та прокурорів він мав роль зацікавленої сторони у громадянському суспільстві. Таким чином, його роль та обов'язки включали висловлення своїх поглядів щодо законодавчих реформ, які могли б вплинути на суди та на судову незалежність. У зв'язку із цим ЄСПЛ посилався на документи Ради Європи, які визнавали, що кожен суддя несе відповідальність за сприяння та захист суддівської незалежності і що із суддями та судами варто консультуватись і залучати їх до участі в розробці законодавства, що стосується їхньої професії, і функціонування системи правосуддя загалом.

Зміст заяв заявника у справі. Заявник був притягнутий до відповідальності в основному через три серії висловлених тверджень.

Перша група заяв стосувалася переважно критики певних заходів, ужитих під час кримінального розслідування проти організації, відомої як «Ергенекон» ("Ergenekon"). Хоча ЄСПЛ визнав важливим те, що заявник не відігравав жодної ролі у проведенні цього розслідування чи обвинувачення, він не міг не відзначити, що зауваження заявника справді містили критику судового розгляду цієї справи, який тривав. Із цієї точки зору та з урахуванням принципів, що впливають з обов'язку членів судової влади бути стриманими (duty of discretion), ЄСПЛ також взяв до уваги мотиви, наведені Урядом в обґрунтування втручання у право заявника на свободу вираження поглядів, і причини, які можна вважати доречними для цієї групи тверджень.

Друга група заяв стосувалася в основному зауважень заявника щодо різних аспектів кримінального провадження, порушеного проти турецького журналіста вірменського походження (Гранта Дінка, вбитого у 2007 році). У своїх зауваженнях заявник критикував формулювання статті 301 Кримінального кодексу та спосіб, у який було розглянуто цю справу національними судами, зазначивши, що, перебуваючи на посаді прокурора Касаційного суду, він вважав, що правопорушення, у якому звинувачували журналіста, не було вчинено. ЄСПЛ зазначив, що ці зауваження стосувалися справи, яка вже була вирішена. Він також зауважив, що у справах, пов'язаних із цим положенням Кримінального кодексу, ЄСПЛ констатував порушення (рішення у справі *Altuğ Taner Akçam v. Turkey*, no. 27520/07, 25 жовтня 2011 року). Тому ЄСПЛ не зрозумів, як критику, про яку йде мова, можна було розцінювати як вчинок чи заяву, що підривають гідність професії заявника. Таким чином, заявник висловив власну думку та критичні судження щодо положення, що стосується свободи вираження поглядів, і його заяви явно були частиною дебатів із питань загального інтересу. Отже, його свобода вираження поглядів мала б користуватися високим рівнем захисту, а втручання у здійснення цієї свободи повинно було бути предметом суворого контролю, причому державним органам мала б бути надана вузька межа свободи розсуду.

Третя група заяв була присвячена певним актуальним питанням. Деякі твердження стосувалися критики Голови Управління з питань релігій щодо судових рішень про обов'язкову релігійну освіту, конституційної реформи і призначення колишнього секретаря Міністерства юстиції Міністром юстиції протягом виборчого періоду. Інші висловлювання стосувалися ролі поділу влади та принципу секуляризму, а також виступів політиків, спрямованих на суди та систему правосуддя загалом. Усі ці заяви в основному були спрямовані на ті питання, що стосуються правосуддя. Ці заяви явно були частиною дебатів із питань, що становлять загальний інтерес, і вимагали високого рівня захисту свободи вираження поглядів заявником. Крім того, деякі його заяви торкалися актуальних питань, які безпосередньо не стосувались системи правосуддя. У зв'язку із цим було важливо, що хоча не можна виключати участі членів судової влади в публічних дебатах з основних суспільних питань, вони принаймні мають утримуватися від політичних заяв такого

характеру, які ставлять під загрозу їхню незалежність і підривають образ безсторонності. Однак у своєму рішенні по суті ВРСП не розмежувала заяви заявника, які безпосередньо стосувалися судової системи, та заяви, що стосувалися інших питань. Крім того, слід було взяти до уваги той факт, що заявник також виступав у ролі голови асоціації суддів та прокурорів. ВРСП не пояснила, яким чином розглянуті політичні заяви підривали «гідність та честь професії» та позбавляли заявника його «гідності та особистої поваги». Фактично лише незначна кількість заяв, про які йде мова, безпосередньо не стосувалися системи правосуддя, і ці заяви не містили жодних безпідставних нападів на політиків чи інших судових працівників. ЄСПЛ не зміг знайти достатньо підстав у рішенні ВРСП, щоб обґрунтувати висновок про те, що своїми заявами заявник підірвав гідність та честь судової професії.

Процесуальні гарантії: Дисциплінарне стягнення, накладене на заявника, не було переглянуто жодним зі звичайних судів у системі правосуддя держави-відповідача. Статтею 159 Конституції Туреччини передбачено, що дисциплінарні стягнення, накладені на суддів та прокурорів, не підлягали судовому перегляду, за винятком санкції про звільнення. Роль судів у демократичній державі полягає в гарантуванні самого існування верховенства права. Коли щодо судді порушується дисциплінарне провадження, це підриває довіру суспільства до функціонування системи правосуддя. ЄСПЛ дотримувався позиції, що будь-який суддя та прокурор, проти якого порушено дисциплінарне провадження, повинен мати гарантії проти свавілля. Зокрема, він або вона повинні мати можливість вимагати розгляду відповідного заходу незалежним та неупередженим органом, компетентним переглядати всі відповідні питання факту і права, щоб визначити законність заходу та засудити можливі зловживання з боку органів влади. Перед цим органом, що здійснює перевірку, зацікавлений особі має бути забезпечено змагальність для викладу своїх думок та можливості протистояти аргументам органів державної влади. Крім того, ВРСП проголосила своє рішення, не вважаючи доцільним розглянути аргументи заявника, який посилався на гарантії, регламентовані статтею 10 Конвенції. Зазначений орган не урівноважив право заявника на свободу вираження поглядів у належний спосіб і з урахуванням зазначених вище відповідних критеріїв. За таких обставин ЄСПЛ не був переконаний, що в цій справі було висунуто достатньо підстав для обґрунтування оскаржуваного заходу.

Отже, ЄСПЛ дійшов висновку, що твердження Уряду щодо обов'язку прояву стриманості членами судової влади були відповідними, особливо щодо першої та третьої групи заяв. Однак, особливо з огляду на той факт, що процес ухвалення рішень, який застосовувався в цій справі, був дуже недосконалим і не забезпечував гарантій, необхідних для статусу заявника як судового працівника та як голови асоціації суддів і прокурорів, оскаржувані обмеження права заявника на свободу вираження поглядів відповідно до статті 10 Конвенції не супроводжувались ефективними та адекватними гарантіями проти зловживань. Відповідно, мало місце порушення статті 10 Конвенції.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд) стосовно права заявника на суд.

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 9 березня 2021 року й набуло статусу остаточного 5 липня 2021 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.